

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över delbetänkandet Tidiga förhör - nya bevisregler i brottmål (SOU 2017:98) av Utredningen om processrätt och stora brottmål

Inledning

Tingsrätten delar utredningens bedömning att det finns ett behov av att reformera reglerna för muntlig bevisning i brottmålsprocessen. Vidare instämmer tingsrätten i stort sett i utredningens uppfattning om nyttan med en reform som tillåter en utökad användning av tidigt lämnade berättelser som bevis (s. 163 ff.). Den föreslagna reformen innebär dock betydande förändringar av de grundläggande och viktiga processprinciperna om omedelbarhet, muntlighet och koncentration. Utformningen av författningsförslagen måste därför göras på ett sätt som garanterar rättssäkerheten.

Rättssäkerhet

Tingsrätten är av uppfattningen att de rättssäkerhetsbrister som riskerar att följa på reformen inte på ett tillfredsställande sätt undanröjs genom utredningens förslag. Utredningen lägger stor vikt vid åklagarens objektivitetsplikt och den tilltalades möjlighet till kompletterande förhör (se bl.a. s. 183 och 212). Skulle det brista i något av ovanstående uppfattar tingsrätten det som att utredningen förliktar sig på domstolarnas bevisvärdering som en sista garant för rättssäkerheten (se bl.a. s. 185 och 224).

Ovanstående lösningar är av flera skäl inte tillfredsställande. Tingsrätten menar att det finns skäl att vara försiktig med att låta grundläggande rättsprinciper upp-

rätthållas genom hänvisningar till rättsaktörers objektivitet, snarare än genom tydlig lagstiftning. Det finns också skäl att fästa vikt vid den av Tomas Nilsson framförda betydelsen av att förhör och motförhör hålls i ett sammanhang (se särskilt s. 293). Ett exempel på en från domstolens perspektiv problematisk situation är fall då ett i förhållande till brotts handlingen tidigt förhör tas upp under förundersökningen, men där den tilltalade inte förrän långt senare får möjlighet att hålla motförhör. Risken är stor att förhörspersonen i detta senare skede inte minns händelsen lika bra och därför inte kan lämna lika tillförlitliga uppgifter. Domstolen har då att ta ställning till en situation där förhörspersonen har lämnat tillförlitliga uppgifter i förhållande till åklagarens frågor och mindre tillförlitliga uppgifter (om några uppgifter över huvud taget kan lämnas) i förhållande till den tilltalades frågor. Oavsett hur detta avspeglar sig på bevisvärderingen i det enskilda fallet är det enligt tingsrätten otillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt att sådana situationer utan vidare tillåts uppstå.

Enligt tingsrätten gör sig bristerna i rättssäkerhet framför allt gällande vid förhör upptagna utanför rätten, eftersom domstolen i dessa fall saknar kontroll över under vilka förhållanden förhöret tas upp. En viktig fråga i sammanhanget är därför huruvida hela eller endast delar av förhöret ska spelas upp under huvudförhandlingen. Om hela förhöret spelas upp riskerar huvudförhandlingarna att belastas av onödigt material med minskad effektivitet som följd. Alternativet, att endast utvalda delar av förhöret spelas upp, minskar å andra sidan domstolens insyn i omständigheterna för förhöret och därvid möjligheterna att göra en säker bevisvärdering. Tingsrätten är dock av uppfattningen att båda dessa problem är möjliga att lösa, dels genom att lagreglera bevisupptagning utom rätta på ett sätt som garanterar att grundläggande rättsprinciper upprätthålls, dels genom att låta parterna disponera över vilka delar av ett förhör som ska spelas upp inför rätten.

Ekonomiska konsekvenser

Enligt tingsrätten riskerar utredningens förslag att leda till betydligt mer arbete för domstolarna än vad utredningen har bedömt. En fråga som inte har behandlats är till exempel hur många mål med häktningsbeslut som leder till åtal. Utan

den kunskapen är det svårt att utreda vilka konsekvenser det kan få för domstolarnas arbetsbelastning att förhör tas upp som sedan inte används. Tingsrätten ser också en risk för att reformen kan leda till ett ökat antal processuella invändningar från försvararhåll. Detta kan komma att belasta domstolarna och domstolsprocessen på ett sätt som kan förväntas minska effektivitetsvinsterna av reformen. Sammanfattningsvis menar tingsrätten därför att reformen kräver en djupare analys i fråga om vilka praktiska och ekonomiska konsekvenser den kan medföra.

Edens vikt

Tingsrätten ansluter sig till vad Hovrätten över Skåne och Blekinge har anfört i sitt yttrande avseende vittnesedens betydelse och de undantag från vittneseden som bör regleras.

Det ska även påpekas att det på s. 86 felaktigt har antecknats att närstående till part som väljer att ändå vittna inte ska avlägga någon ed. Detta gäller enligt 36 kap. 13 § rättegångsbalken endast närstående till tilltalad. Närstående till målsägande avlägger alltså ed i de fall de väljer att vittna.

Författningsförslagen

Den föreslagna 23 kap. 15 § innehåller ett fel i punkten 1. Det står ”övriga omständighet” varför det bör justeras så att det står ”övriga omständigheter”. Vidare innehåller lagtexten ett krav på att bevis ”ska” tas upp av rätten medan det i kommentaren anges att bevis ”får” tas upp av rätten (s. 279). Det bör tydliggöras vilket av alternativen som avses. Rent innehållsmässigt anser tingsrätten att lämplighetsprövningen som föreslås i punkten 1 även bör omfatta punkten 2, eftersom de överväganden som utredningen har gjort i förhållande till lämplighetsprövningen i många fall gör sig gällande även när någon är häktad för brottet. Tingsrätten kan inte se varför någon åtskillnad ska göras i dessa båda fall.

Enligt de föreslagna 23 kap. 15 a § och 36 kap. 19 b § ska sammanträde för bevisupptagning hållas ”så snart som möjligt” efter att framställan har inkommit till rätten. Är det fråga om att häva häktning eller restriktioner ska sammanträde hållas ”senast två veckor” efter att framställan har inkommit till rätten. Det är tingsrättens uppfattning att begreppet ”så snart som möjligt” är en snävare tidsram än ”två veckor”. Det framgår inte tydligt huruvida det också är syftet med bestämmelsen. Enligt tingsrätten bör dock bevisupptagning för hävande av häktning eller restriktioner prioriteras framför bevisupptagning i andra fall. Lagtexten bör därför justeras så att prioriteringsordningen framgår.

Avslutande kommentar

Sammanfattningsvis ställer sig tingsrätten positiv till att reformera reglerna för muntlig bevisning i brottmålsprocessen. Det är dock viktigt att anpassningen till teknikutvecklingen och strävan efter effektivitet inte sker på bekostnad av rättssäkerheten för den enskilde. Det är tingsrättens uppfattning att nuvarande utformning av lagförslaget inte i tillräcklig utsträckning har beaktat de invändningar gällande rättssäkerheten som har förts fram i betänkandet. Avseende den första delen av reformen, bevisupptagning inför rätta, menar dock tingsrätten att domstolen enligt nuvarande förslag ges en sådan insyn och inflytande över bevisupptagningen att rättssäkerheten för den enskilde kan garanteras. Liknande garantier saknas dock gällande del två av reformen, bevisupptagning utom rätta, varför tingsrätten i den delen avstyrker förslaget i dess nuvarande utformning.

I handläggningen av detta ärende har deltagit chefsrådmannen Dag Cohen, rådmännen Fredrik Landgren och Håkan Olaussen samt tingsnotarien Annika Bergstedt (referent).

Dag Cohen

Annika Bergstedt